

شرحی بر وصایای اخلاقی

آیت‌الله‌العظمی سید محمدرضا

موسوی گلپایگانی قِسِّه

در بیان آیت‌الله علی کریمی جهرمی

تربیت نفوس مستعد و هدایت طالبان کمال، همواره در سنت سلف صالح و عالمان ربانی، از جایگاهی بی‌بدیل برخوردار بوده است. در میان استوانه‌های فقا‌هت و تقوا، آیت‌الله‌العظمی موسوی گلپایگانی (نورالله مرقده) همواره الگویی از پیوند میان دانش و نیایش به‌شمار می‌آمدند؛ فقیه‌ی که نه‌تنها در کرسی تدریس، بلکه در سطور موجز و اخلاقی خویش، راه تقرب به حق را ترسیم می‌کردند. نوشتار پیشرو، سخنان آیت‌الله علی کریمی جهرمی- از شاگردان میزز ایشان- در تبیین و شرح وصایای اخلاقی به‌جای‌مانده از آن مرجع فقید است. این سخنان که بر محوریت «تقوا»، «تمسک به قرآن و عترت ﷺ» و «تأکید بر نماز شب» استوار است، دریچه‌ای به‌سوی زیست مؤمنانه و بیداری معنوی در روزگار معاصر می‌گشاید. ایشان با نگاهی عمیق به متون اصیل روایی، از جمله نامه تاریخی امام حسن عسکری ﷺ به ابن بابویه قمی، به شرح سیره عملی مشایخ حوزه و ضرورت احیای سنت‌های معنوی در حوزه‌های علمیه می‌پردازد.

چه خوش است یک شب بکشی هوا را به خلوص خواهی ز خدا خدا را به حضور خوانی ورق‌ی ز قرآن فکنی در آتش کتب ریا را شود آنکه گاهی بدهند راهی به حضور شاهی چو من گدا را

تهیه و تنظیم: حمید کرمی

• پی‌نوشت‌ها

- جامی، نورالدین عبدالرحمن، هفت اورنگ، سیحۀ‌الایراز، بخش ۷۶ (عقد بیست و سوم، در حیا و محافظت ظاهر و باطن از مخالفت احکام الهی به‌سبب مراقبه نظر حق سبحانه‌وتعالی).
- امام حسن عسکری ﷺ در نامه‌ای تاریخی به علی‌بن‌الحسین‌بن بابویه قمی (پدر شیخ صدوق)، ضمن خطاب فرار دادن ایشان با القابی نظیر «شیخی»، «معمدی» و «فقیه‌ی»، توصیه‌های راهبردی به وی و شیعیان مرقوم فرموده‌اند. متن کامل این نامه شریف بدین شرح است: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ وَالْجَنَّةُ لِلْمُتَّوَجِّدِينَ وَالنَّارُ لِلْمُتَجِدِّينَ وَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الْقَالِيلِينَ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ وَالضَّادَةُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَكِّدٌ وَعَشْرَتُهُ الظَّاهِرِينَ.
- أَمَّا بَعْدُ: أَوْصِيكَ يَا شَيْخِي وَمُعْتَمِدِي وَفَقِيهِي أَبَا الْحَسَنِ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ الْقُمِّيَّ- وَفَقَّكَ اللَّهُ لِمَرْضَائِهِ وَجَعَلَ مِنْ صُلَحِكَ أَوْلَادًا صَالِحِينَ بِرَحْمَتِهِ بِتَقْوَى اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِتْيَاءِ الزَّكَاةِ، فَإِنَّهُ لَا تَقْبَلُ الصَّلَاةَ مِنْ مَنَعَ الزَّكَاةِ وَأَوْصِيكَ بِمَغْفِرَةِ الذَّنْبِ وَكُفْمِ الْغَيْظِ وَصَلَةِ الزَّجْمِ وَوُضْأَةِ الْإِخْوَانِ وَالسَّخَى فِي خَوَالِجِهِمْ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ وَالْحِلْمَ عِنْدَ الْجَهْلِ وَالنَّقْفَةَ فِي الذَّيْنِ وَالنَّقِيبَ فِي الْأَمْرِ وَالْعَهَادِ لِلْقُرْآنِ وَخَشْنَ الْخُلُقِ وَالْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ...
- وَعَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ، فَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَوْصَى عَلِيًّا ﷺ قَالَهُ: «يَا عَلِيُّ عَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ، عَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ، عَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ، وَفَنَ اشْتَغَفْ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ فَلَيْسَ بِمَدٍّ. فَأَعْمَلْ بِوَصِيَّتِي وَأَمْرُ شَيْعَتِي خَتَى يَتَمَلَّوْا عَلَيَّ وَعَلَيْكَ بِالصَّبْرِ وَانْتَظَارِ الْفَرَجِ، فَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «أَفْضَلُ أَعْمَالِ أَتْبَعِي انْتِظَارُ الْفَرَجِ» فَأَصْبِرْ يَا شَيْخِي يَا أَبَا الْحَسَنِ وَأَمْرُ جَمِيعِ شَيْعَتِي بِالصَّبْرِ، فَإِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ وَعَلَى جَمِيعِ شَيْعَتِنَا وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ.
- منابع: ابن بابویه (شیخ صدوق)، صفات‌الشیعة، ترجمه توحیدی، ص ۷؛ علم‌الهدی، محمدبن محسن، معادن‌الحکمة فی مکاتیب‌الائمة، ج ۲، ص ۲۶۵، چاپ جامعه مدرسین.
- الهی قمشه‌ای، مهدی، دیوان حکیم الهی قمشه‌ای.

متن سخنان آیت‌الله کریمی جهرمی

به نوشته‌ای اخلاقی و بسیار سودمند برای اهل علم برخورد کردم که به خط مبارک سید مشایخ ما، حضرت آیت‌الله‌العظمی موسوی گلپایگانی (نورالله مرقده)، مرقوم شده بود. ایشان در آن قطعه کاغذ، پس از نام پروردگار، چنین آورده بودند:

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَهُوَ رَبُّ الْعَالَمِينَ وَالتَّمَسُّكُ بِكِتَابِهِ الْمُبِينِ وَرَسُولِهِ سَيِّدِ الْمُؤَسِّلِينَ وَالتَّمَسُّكُ بِذِيْلِ عَنَابَةِ خُلَفَائِهِ الْمَعْصُومِينَ الْمُكَرَّمِينَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتُ اللَّهِ الْمَلِكِ الْحَقِّ الْمُبِينِ وَعَلَيْكَ بِمَلَازِمَةِ الْوَاجِبَاتِ وَتَرْكِ الْمَحْزَمَاتِ وَفِعْلِ الْمُسْتَحَبَّاتِ وَتَرْكِ الْمَكْرُوهَاتِ عَلَيَّ وَشِعْكَ وَعَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ وَعَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ

خَزَنَهُ مُحَقِّدِرَضَا الْمُوسَوِيِّ الْكَلْبَايْكَانِيِّ «أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَهُوَ رَبُّ الْعَالَمِينَ»؛ تو را به تقوای الهی سفارش می‌کنم؛ همان خداوندی که جز او معبودی نیست و پروردگار و تربیت‌کننده جهانیان است. در قرآن کریم توصیه‌های فراوانی درباره تقوا شده است؛ مراد از تقوای الهی آن است که انسان در تمام احوال– چه هنگام سخن گفتن و چه وقت عمل برای خود یا دیگران– پیوسته خود را در محضر خدا ببیند و بداند که دیده الهی باز است و عمل او را مشاهده می‌کند.

گر کند کودکی از دور نگاه شرم داری ز گناه درگذری پرده عفت خود را ندری شرم بادت که خداوند جهان که بود واقف اسرار نهان نظرش با تو بود بی‌گه وگاه تو کنی در نظرش قصد گناه^۱

• ۱. تمسک به کتاب مبین و سنت نبوی

توصیه دوم آن فقیه بزرگوار چنین بود: «وَالْتَّمَسْكَ بِكِتَابِهِ الْمُبِين». اگر انسان به قرائت، تأمل و عمل به قرآن کریم بپایند می‌شد، راه سعادت را می‌یافت و بسیاری از مشکلات حل می‌گشت. از بزرگی پرسیدند: «آیا از تنهایی ناراحت نمی‌شوی؟» گفت: «خیر؛ هرگاه اراده کنم، با خدا سخن بگویم، نماز می‌خوانم و هرگاه بخواهم پروردگارم با من سخن بگوید، قرآن قرائت می‌کنم». مخصوصاً برای اهل علم بسیار لازم است که برنامه‌ای شبانه‌روزی برای انس با قرآن داشته باشند.

ایشان همچنین به تمسک به رسول الهی، سیدالمرسلین ﷺ و عنایات خلفای معصوم ایشان ﷺ تأکید کرده‌اند. ما نباید از

حجت‌الاسلام والمسلمین سیدجواد گلپایگانی در نشست خبری بزرگداشت سالگرد آیت‌الله‌العظمی سیدمحمدرضا گلپایگانی ﷺ که در مدرسه این فقیه والا‌مقام برگزار شد، با اشاره به خدمات علمی، فرهنگی و اجتماعی آن مرجع تقلید شیعیان اظهار کرد: خدمات این مرجع عظیم‌الشان محدود به سال‌های پایانی عمر ایشان نبود؛ بلکه از دوران آیات عظام حائری یزدی و بروجردی ﷺ بود. ایشان همواره دغدغه حمایت از اساتید و طلاب حوزه‌های علمیه را داشتند.

وی افزود: ایشان برای طلاب گلپایگان که برای تحصیل علوم دینی راهی قم می‌شدند، مدرسه الوندیه را آماده کردند و این طلاب، از همان ابتدای تحصیل، هم از نظر آموزش و هم از نظر معیشت تحت حمایت ایشان قرار می‌گرفتند.

در آئینه خاطرات

قائل به

ولایت مطلقه فقیه بودند

آیت‌الله گلپایگانی ﷺ ۱۰ سال قبل از شروع نهضت امام خمینی ﷺ، بحث ولایت فقیه را تدریس کردند که من و عده‌ای از فضلالی حوزه علمیه، در آن درس حضور داشتیم. ایشان با توجه به ادله شرعی، ولایت فقیه را مطلقه می‌دانستند و معتقد بودند: «ملوک و پادشاهان باید ایدای مجریه علما و فقها باشند. بنده همزمان با انتشار جزوه ولایت فقیه امام ﷺ در ایران، بحث ولایت فقیه آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی را به زبان عربی و همراه با توضیح و تفصیل و اصطلاحات روز و با تجدید نظر در بعضی مسائل، چاپ کردم که بسیار مورد توجه علما و فضلا قرار گرفت.»

تقویت نظام جمهوری اسلامی

پس از پیروزی انقلاب نیز، همراه در جهت تأیید کامل مواضع امام خمینی ﷺ و تقویت موقعیت ایشان به‌عنوان رهبر نظام و فراخواندن مردم بر پیروی کامل از حضرت امام، توصیه به افراد صالح برای شرکت در مناصب دولتی، طرح مباحث مورد نیاز حکومت اسلامی در درس خارج فقه (قضا، حدود و شهادات)، شرکت در مراسم انتخابات، صدور پیام‌های گوناگون مبنی بر شرکت مردم در انتخابات، تقویت دولت اسلامی و حرام‌شمردن مخالفت با دستورها و مقررات دولت و نهی از فروش اجناس قاچاق، حمایت مادی و معنوی از رزمندگان اسلام در طول جنگ تحمیلی و ارسال هیأت‌های مختلف به جبهه‌های نبرد و اجازه مصرف ثلث از خمس، در مصرف جبهه‌ها و برعهده‌گرفتن ساختمان مراکز درمانی و بهداشتی استان‌های زلزله‌زده در زلزله خرداد ۱۳۶۹ و ده‌ها اقدام دیگر، فعال بودند.

بهتر از آقای خامنه‌ای سراغ ندارم

آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی ﷺ به مقام معظم رهبری بسیار علاقه‌مند بودند و بنده با توجه به تعبیری که می‌شنیدم، احساس می‌کردم که ایشان علاقه قلبی و صمیمیت خاصی نسبت به رهبر انقلاب دارند. در مسائل نظام و حکومت اسلامی، معمولاً می‌خواستند که نظر رهبری لحاظ شود.

خاطرم هست، در یک جلسه خصوصی که تنی چند از نزدیکان خدمت آقا بودند ، نظر ایشان را نسبت به رهبر انقلاب سؤال می‌کنند. آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی می‌گویند: اگر از من هم در مسئله رهبری سؤال می‌کردند، بهتر از آقای خامنه‌ای سراغ نداشتم. این، نشان از نظر و توجه آقا نسبت به مقام رهبری دارد. متقابلاً باید از توجه مقام معظم رهبری به مراجع و بزرگان دین، به‌ویژه آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی ﷺ سخن گفت. همه مردم شاهد شرکت مقام معظم رهبری در مسائل مربوط به کسالت، رحلت و مراسم تشییع ایشان بودند. همچنین پیام فوق‌العاده پرنرغ و نورانی مقام معظم رهبری، بهترین معرف و روشن‌ترین شاخصه نظر ایشان در ارتباط با آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی ﷺ بود.

منبع: گفتاری از آیت‌الله صابری همدانی ﷺ

آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ همواره دغدغه حمایت از اساتید و طلاب را داشتند

خدمات آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی ﷺ محدود به سال‌های پایانی عمر ایشان نبود؛ بلکه از دوران آیات عظام حائری یزدی و بروجردی ﷺ بود. ایشان همواره دغدغه حمایت از اساتید و طلاب حوزه‌های علمیه را داشتند.

تأسیس اولین مدرسه برنامه‌محور در استان قم

این استاد حوزه علمیه خاطرنشان کرد: برنامه آموزشی مدرسه آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی ﷺ به‌گونه‌ای طراحی شده بود که صبح‌ها سه ساعت و عصرها دو ساعت دروس علوم دینی تدریس می‌شد. این حوزه، اولین مدرسه برنامه‌محور استان قم بود. حجت‌الاسلام والمسلمین گلپایگانی، با‌اشاره به دوران مرجعیت حضرت آیت‌الله گلپایگانی ﷺ عنوان کرد: مرجعیت رسمی این عالم ربانی، از سال ۱۳۴۰ تا ۱۳۷۲ ادامه داشت و به‌مدت ۳۲ سال یکی از طولانی‌ترین دوره‌های مرجعیت در دوره معاصر بود.

خدمات آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی ﷺ در حوادث طبیعی

این استاد حوزه علمیه گفت: مدرسه آیت‌الله‌العظمی گلپایگانی ﷺ در قم، با زیربنایی ۴ هزار مترمربع و در چهار طبقه احداث شد. روزانه هزاران طلبه برای حضور در ۳۰۰ درس دینی به این مدرسه علمیه می‌آیند. امروز این مدرسه به یکی از کانون‌های مهم علمی شیعه در جهان تبدیل شده است.